

uw kenmerk: De Verenigde Vergadering.
uw brief van:
ons kenmerk: 03.14604
bijlagen:
inlichtingen: -1-
doorkiesnummer:
onderwerp: Waterschapsverkiezing 2004. Leiden, 16 september 2003

Inleiding

Uw vergadering heeft op 16 april 2003 het volgende besloten over de verkiezing in 2004:

- I. Voorshands in één kiesdistrict de categorieën ingezetenen, gebouwd, ongebouwd en bedrijven (± 330.000 stemgerechtigden) – naast het stemmen per brief – ook het stemmen per personal computer (PC) via het Internet aan te bieden.
- II. Het krediet voor het experiment met internetstemmen beschikbaar te stellen onder de voorwaarde dat kostendeckende bijdragen worden ontvangen van:
 - het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties;
 - het ministerie van Verkeer en Waterstaat;
 - de Unie van Waterschappen.
- III. Ten behoeve van de organisatie van de waterschapsverkiezing in 2004 een krediet van €2.575.000 beschikbaar te stellen: €2.275.000 voor directe verkiezingen, €25.000 voor indirecte verkiezingen en €275.000 voor het experiment.

Afgesproken is tijdens de vergadering van april om in oktober over bovenstaande een nader besluit te nemen en een definitieve beslissing te nemen ten aanzien van het wel of niet, en zo ja op welke wijze doorgaan van het experiment met internetstemmen.

Beslissing I: Voorshands in één kiesdistrict internetstemmen

In uw vergadering van 16 april 2003 heeft een aantal hoofdingelanden gepleit voor internetverkiezingen in het gehele gebied voor alle categorieën. In het navolgende is die suggestie nader afgewogen.

I.a Ervaringen buitenlandse experimenten

In mei 2003 konden in 17 Engelse gemeenten 1,9 miljoen kiezers elektronisch stemmen via Internet kiosken, personal computer, SMS en digitale televisie. De opkomst bij de elektronische verkiezingen steeg gemiddeld met een paar procent tot 5 procent. In geen enkele gemeente zijn de stemfaciliteiten door externen gefrustreerd. Alleen in één gemeente was er een technisch probleem. Dit was echter een interne technische storing.

De Engelse overheid gaat door met experimenten met elektronisch stemmen. Belangrijke doelstelling voor de toekomst is de kiezer meerdere stemmogelijkheden aan te bieden, bijvoorbeeld de combinatie per brief en via Internet.

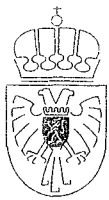

Hoogheemraadschap van
Rijnland

I.b. Experiment kiesdistrict versus geheel gebied per post en via Internet

Onderstaand is de vergelijking - die is gemaakt voor het voorstel van april 2003 - opgenomen tussen het houden van een experiment met de stemvariant stemmen per post en via Internet in één kiesdistrict voor alle categorieën en deze variant voor het gehele gebied aan te bieden. Onderstreept staat de aangepaste cq. aangevulde tekst weergegeven.

	Experiment in één kiesdistrict	Geheel gebied
Kiezer	Aparte communicatie aan kiezers van één kiesdistrict. Kan voor de overige kiezers in de andere twee districten verwarrend werken. Bijvoorbeeld kiezers uit Leiden boven de Rijn kunnen wel via Internet stemmen, onder de Rijn kunnen ze dat niet.	Helderheid <u>en gelijkheid</u> voor kiezer.
Kandidaat	<u>Ongelijkheid voor kandidaten.</u> <u>Internetstemmen zal een andere kiezersgroep aanspreken, dat zal zijn weerslag hebben op de gekozenen van één district.</u>	<u>Gelijkheid voor kandidaten</u>
Opkomst	<u>Opkomst in één kiesdistrict hoger.</u>	<u>Opkomst in alle kiesdistricten hoger.</u>
Uitvoering	Er zullen twee soorten verkiezingspakketten moeten worden ontwikkeld. Dit vergt extra capaciteit.	Eén verkiezingspakket voor geheel gebied. <u>Eén gelijklopende campagne voor gebied.</u> Besparing is verwerkt in netto meerkosten.
Uren intern	Extra t.b.v. internetstemmen: 500 uur	Extra t.b.v. internetstemmen: 500 uur
Financieel	Netto meerkosten t.o.v. alleen briefstemmen €275.000.	Netto meerkosten t.o.v. alle en briefstemmen <u>€300.000.</u>
Risico's	De beveiligingsaspecten zijn voor kiesdistrict en geheel gebied gelijk. Kosten herverkiezing voor alle categorieën maximaal: €250.000; <ul style="list-style-type: none"> - Ingezetenen: €195.000 - Gebouwd: €49.000 - Ongebouwd: €5.000 - Bedrijven: €1.000 Bij een eventuele herverkiezing heeft maximaal eenderde van de bestuursleden een kortere inwerkperiode. Toelating medio december i.p.v. 27 oktober 2004.	De beveiligingsaspecten zijn voor kiesdistrict en geheel gebied gelijk. Kosten herverkiezing voor alle categorieën en kiesdistricten maximaal: €750.000 Bij een eventuele herverkiezing hebben de bestuursleden een kortere inwerkperiode. Toelating medio december i.p.v. 27 oktober 2004.

Hoogheemraadschap van **Rijnland**

I.c. Voorstel

Gezien bovenstaande – aangepaste – vergelijking en de recente ervaringen in Engeland stellen wij u voor het experiment met internetstemmen door te laten gaan en de verkiezing van 2004 in alle kiesdistricten en voor alle categorieën per brief en via het Internet te laten plaatsvinden

Beslissing II: Kostendeckende bijdragen externen

II.a. Reactie externen

Zowel de Unie van Waterschappen als het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties verlenen onder voorwaarden een financiële bijdrage van elk €100.000 aan het project. Wij zijn van mening dat we aan deze voorwaarden kunnen voldoen en kunnen invullen in het stelsysteem. Minister Remkes en de minister De Graaf hebben inmiddels schriftelijk en mondeling de Tweede Kamer geïnformeerd over het project internetstemmen bij Rijnland. Het ministerie van Verkeer en Waterstaat heeft gemeld dat ze niet in staat is de gevraagde €75.000 bij te dragen. Er zijn volgens het ministerie geen financiële middelen beschikbaar. Uit de aanbiedingsbrief van een recent opgesteld modelkiesreglement blijkt dat Verkeer en Waterstaat echter welwillend staat tegenover experimenten met nieuwe stemmethoden: “Gezien de aard van het modelreglement blijkt het vooraanmogelijk om bij provinciale verordening tevens regels te stellen voor – bijvoorbeeld – experimenten ten aanzien van stemmethoden”.

Gezien de houding van Verkeer en Waterstaat is het niet gelukt om de out of pocket kosten van het internetstemmen volledig door externen vergoed te krijgen.

II.b. Voorstel

Voorgesteld wordt om het ontbreken van de financiële bijdrage van het ministerie van Verkeer en Waterstaat te dekken door een eigen bijdrage van Rijnland. Gezien het voorstel om internetstemmen voor alle kiesdistricten toe te passen komen de kosten voor Rijnland op €100.000. Deze eigen bijdrage van Rijnland achten wij aanvaardbaar gezien het verwachte effect dat een internetverkiezing heeft op de opkomst.

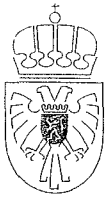
Beslissing III: Krediet

III.a. Dekking kosten

De eigen bijdrage van Rijnland van €100.000 is te financieren uit het bestaande krediet voor de waterschapsverkiezing 2004. Daarvoor hoeft de post onvoorzien (nog) niet te worden aangesproken. De aanbesteding van de direct-marketing campagne laat zien dat er kostenbesparingen mogelijk zijn, met behoud van kwaliteit en effectiviteit.

III.b. Voorstel

Voorgesteld wordt een bedrag €300.000 te reserveren voor het experiment met internetstemmen binnen het bestaande krediet waterschapsverkiezing 2004.

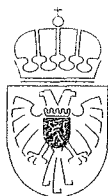

Hoogheemraadschap van

Rijnland

Bijgesteld kostenoverzicht krediet waterschapsverkiezingen 2004.

Bedrag April 2003	Bedrag Oktober 2003	Specificatie
75.000	75.000	Samenstellen kiezersregister, aanpassen GIBS/STUF
35.000	35.000	Verkiezingswebsite
15.000	15.000	Software kandidaatstelling
25.000	25.000	Externe juridische begeleiding
220.000	220.000	Bekendmakingen en advertenties verkiezing in diverse media (o.a. krant, radio, tv en billboards)
850.000	800.000	Drukwerk verkiezingen: ontwerpen, lithograferen, drukken, printen en couverteren
700.000	650.000	Portokosten vooraankondiging, verkiezingspakket en verwerking van de stemmen
80.000	80.000	Kosten call center 0800-1321
75.000	75.000	Externe begeleiding
200.000	200.000	Onvoorzien
25.000	25.000	Renteverlies
2.300.000	2.200.000	SUBTOTAAL
		Kosten specifiek voor internetstemmen
50.000	50.000	Functionele ontwerpen gebruikersaspecten, techniek, beveiliging en testen
100.000	100.000	Bouw stemapplicatie Internet
75.000	100.000	Uitvoeringsexploitatie internetstemmen
35.000	35.000	Extra communicatie voor internetstemmen
5.000	5.000	Evaluatieonderzoek
10.000	10.000	Onvoorzien
275.000	300.000	SUBTOTAAL
2.575.000	2.500.000	BRUTO UITGAVEN
75.000	0	Bijdrage ministerie van Verkeer en Waterstaat
100.000	100.000	Bijdrage ministerie van Binnenlandse Zaken Koninkrijksrelaties
100.000	100.000	Bijdrage Unie van Waterschappen
2.300.000	2.300.000	NETTO UITGAVEN

Hoogheemraadschap van **Rijnland**

Voortgang project

a. Reglementering

Op ambtelijk niveau hebben de provincies Noord-Holland en Zuid-Holland medewerking toegezegd aan de totstandkoming van een hoofdstuk "Stemmen via Internet". Dit hoofdstuk wordt toegevoegd aan het Kiesreglement Rijnland. Tegelijkertijd wordt dan het hoofdstuk, dat het stemmen per telefoon regelt, geschrapt. Het totale provinciale besluitvormingstraject neemt ongeveer zes maanden in beslag. De verwachting is dat in april 2004 het aangepaste Kiesreglement van kracht kan worden. In mei 2004 start de verkiezing met het ter inzage leggen van het kiezersregister.

b. Stemsysteem internetstemmen Rijnland

In juni jl. is gestart met de eerste fase van het project: het functioneel en technisch ontwerp. Dit wordt gerealiseerd door een zogenaamde referentie implementatie. In een demonstratieomgeving worden ideeën getest en uitgewerkt. Er is een concept bedacht dat het stemgeheim waarborgt en het procesverloop van het uitbrengen van een stem garandeert. Voor dit concept heeft Rijnland samen met de uitvinder een octrooi-aanvraag ingediend. Voor de technische uitvoerbaarheid hoeven geen zware systemen opgezet te worden. Hierdoor is het mogelijk een robuust stelsysteem te creëren dat bedreigingen van buitenaf goed kan pareren. Een paar honderdduizend of een miljoen kiezers maakt voor dit systeem weinig uit.

In september jl. is in een demonstratieomgeving het internetstelsysteem opgeleverd. Voor het stembureau zijn onder andere de aspecten het starten van een verkiezing (o.a. het genereren van stemcodes en wachtwoorden) en het samenstellen van uitslag operationeel. Voor de kiezer is er een werkende stemsite. Het testen en volledig operationeel worden van het systeem zal in april 2004 zijn afgerond.

c. Interesse andere waterschappen

Inmiddels blijkt bij een aantal andere waterschappen (De Dommel en Reest en Wieden), dat eveneens in het najaar van 2004 verkiezingen moet houden, belangstelling te bestaan voor onze aanpak en systeem. Mogelijk kan uit deze samenwerking nog een kostenbesparing worden gerealiseerd.

Dijkgraaf en hoogheemraden,

E.H. van Tuyll van Serooskerken,
dijkgraaf,

J. van Wijk,
secretaris.

Hoogheemraadschap van
Rijnland

No. 517005

DE VERENIGDE VERGADERING VAN HET HOOGHEEMRAADSCHAP VAN RIJNLAND

Gelezen het voorstel van dijkgraaf en hoogheemraden d.d. 16 september 2003, nr. 03.14604.

Gezien het 1° investeringsbesluit 2003.

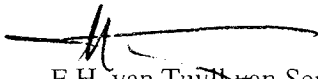
Gehoord het advies van de commissies Bestuurszaken, Financiën, Waterstaat en Waterkwaliteit.

BESLUIT:

- I. De verkiezing in 2004 van de vertegenwoordigers van de categorieën ingezetenen, gebouwde- en ongebouwde onroerende zaken en bedrijven in alle kiesdistricten te laten plaatsvinden via stemmen per brief en het stemmen per personal computer (PC) via het Internet.
- II. Het ontbreken van de financiële bijdrage van het ministerie van Verkeer en Waterstaat te dekken door een eigen bijdrage van Rijnland van €100.000 uit het krediet waterschapsverkiezing 2004.
- III. Binnen het krediet waterschapsverkiezing 2004 €300.000 voor het experiment beschikbaar te stellen.

Leiden, 15 oktober 2003.

De Verenigde Vergadering voornoemd,

E.H. van Tuyl van Serooskerken,
dijkgraaf

J. van Wijk,
secretaris.